

Kjennskap til normal språkutvikling er viktig for å kunne vurdere avvik. Nedenfor finner du en grov oversikt over milepæler i barnets språkutvikling. Vær imidlertid klar over at hvert barn vokser og utvikler seg i sitt tempo. Likevel utvikler barn seg rimelig forutsigbart (<https://nhi.no/>)

2 måneder	Språkdifferensiering begynner allerede ved fødselen, hvor bablingen er spesifikk for enhver språkgruppe.
6 måneder	Barnet ser ut til å like visse lyder, som "pa" og "ma", fordi de er lett å uttale. Gjentar gjerne disse lydene om igjen og om igjen.
12 måneder	Barnet imiterer de første talelydene forståelig. Kan si noen få ord som "mamma", "pappa".
18 måneder	Uttrykk på 2 ord brukes ("pappa kom"). Kan si opptil 10 ord. Gjenkjenner navn på de nærmeste i familien, objekter og kroppsdeler.
2 år	Subjekt og verb brukes sammen. Behersker 100-250 ord og behersker setninger med 3 ord ("mamma spise mat"). Snakker klart nok til at foreldrene forstår noen av ordene.
2½ år	Det forventes at foreldre forstår barnet.
3 år	Ordforrådet øker til 500-900 ord og artikulasjonen er adekvat for alle lyder (eventuelt sviktende for k, g, s og r).
3½ år	Barnet behersker tanker, språk, abstraksjon og årsakssammenhenger ("hun får kake fordi hun er sulten").
4 år	Barnet skal bruke setninger med minst 5-6 ord og 90% av talen skal være forståelig. Svarer på enkle spørsmål.
2-5 år	Mange små barn mellom 2-5 år gjentar småord inne i en setning. Dette er et normalfenomen, og skal ikke oppfattes som stamming.

Språk hos ettåringen

Hva kan man forvente at et barn på ett til to år kan forstå?

Og hvor utviklet er språket?

Et barn mellom ett og to år vil gjerne peke på nese, hake og munn, og elsker å høre en sang om og om igjen. Mange prater i ett sett, mens andre har ennå ikke begynt å snakke så mye.

Barn fra **ett til to år**.

HVA KAN MAN FORVENTE AT BARNET FORSTÅR?

- Peke på kroppsdelene når de blir bedt om det.
- Følge enkle kommandoer og forstå enkle spørsmål som: "Rull ballen", "Kyss babyen", "Hvor er skoene?"
- Kan høre på enkle sanger og historier.
- Peke på bilder i en bok når den voksne sier navnet.

SPRÅK

- Sier nye ord hver måned.
- Benytter et eller to ord for å spørre om noe.
- Setter sammen to ord: "Mer kjeks", "Mamma bok", "Nei melk".
- Bruker mange ulike konsonantlyder i begynnelsen av ordene.

HVA KAN DU SOM VOKSEN GJØRE?

- Snakk mens du gjør ting. Pek på kjente ting når dere går tur og fortell hva det heter.
- Snakk enkelt så det er lett for barnet å imitere.
- Ta en "lydtur" rundt omkring i huset eller inne på rommet til barnet. Introduser barnet for "Klokkemaker tikk takk" som sier t-t-t. Finn den

sure katten som sier f-f-f. Og se på bilen som starter motoren og sier v-v-v. Disse lydene vil senere bli gamle venner for barnet.

- Gi respons. Hvis barnet sier "bil". Kan du si: "Du har rett. Det er en rød, stor bil".
- Les til barnet hver dag. Finn bøker med store bilder og noen få ord på hver side. Bruk tid og fortell om det dere ser på bildet.
- Be barnet peke på bilder.
- Be barnet selv om å gi navn til bilder. Hun eller han vil kanskje ikke gjøre det med en gang, men før eller senere vil barnet overraske deg og si hva dere ser på bildet.

HVA BØR BARNET FORSTÅ?

Når barnet er mellom **to og tre år**:

- Forstå meningen og betydningen av opp-ned, gå-stopp, liten-stor, inn og ut.
- Forstå betydningen av en kommando som: Hent boka og legg den på bordet.
- Høre på historier som varer en stund.

SPRÅK:

- Barnet setter ord på ting det omgir seg med.
- Bruker to til tre ord for å forklare og spørre om ting.
- Bruker lyder som k, g, f, t, d, og n.
- Barnets nærmeste forstår for det meste hva barnet mener når det snakker.

HVA KAN DU SOM VOKSEN GJØRE FOR Å HJELPE?

- Bruk klar og enkel tale som er lett å imitere.
- Vis barnet at du er interessert i hva hun sier ved å repetere det. Eksempel: Hvis barnet sier: "Fin blomster", kan du si: "Ja, dette er en fin blomst. Blomsten er rød, og den lukter godt. Vil du lukte på blomsten?"
- La barnet vite at det hun sier er viktig ved å be om at hun repeterer det. For eksempel: "Jeg vet du vil ha en fargeblyant, kan du fortelle hvilken fargeblyant du vil ha?"
- Introduser nye ord ved å lese bøker som har enkle setninger.
- Sett navn på ting og beskriv bildene på hver side i boken. Introduser synonymer for kjente ord, for eksempel mamma/dame/voksen og bruk disse nye ordene i setninger for å hjelpe barnet til å lære dem i en sammenheng.
- Se på familiebilder og fortell hva og hvem dere ser. Forklar hva som skjer på bildene: "Her svømmer Petter i bassenget."
- Skriv enkle ord under bildet, som "Petter kan svømme" og "Gratulerer med dagen, pappa". Barnet vil etter hvert forstå at det er en sammenheng mellom talespråk og ord på papiret.
- Spør barnet på en måte som krever at det svarer mer enn ja eller nei. I stedet for å spørre: "Vil du ha melk?" "Vil du ha vann?" Kan du spørre: "Vil du ha et glass vann eller et glass melk?"
- Syng sanger, lek fingerleker og fortell historier og rim. Dette introduserer barnet for rytmer og lyd.
- Å leke en ja-nei-lek kan bidra til å styrke språket til barnet: Er du en gutt? Er dette en zebra? Er navnet ditt Petter?

Barn fra **tre til fire år**.

FORSTÅELSE

- Hører når du roper fra et annet rom
- Hører på radio og tv med samme lydstyrke som voksne
- Svarer hvis du spør: "Hvem?", "Hva?", "Hvor?" og "Hvorfor?"

SPRÅKET

- Forteller om hva som har skjedd på barnehagen eller hjemme hos venner.
- Også folk som ikke er i familie med barnet, forstår hva hun eller han sier.
- Bruker setninger med mer enn fire ord.
- Snakker enkelt uten å repetere ordene.

HVA KAN DU SOM VOKSEN GJØRE FOR Å HJELPE?

- Klipp ut bilder fra gamle blader og lag morsomme illustrasjoner. For eksempel: lim inn en hund i en bil slik at det ser ut som om hunden kjører bilen. Hjelp barnet med å forklare hva som er feil med bildet.
- Sorter bilder og ting i ulike kategorier. Barnet kan peke på hva som ikke hører hjemme hvor. For eksempel: En baby hører ikke hjemme sammen med en hund, katt og en mus. Forklar at det er fordi en baby ikke er et dyr.
- Utvid ordforrådet til barnet ved å lese, syng og prate om hva du gjør og hvor du går.
- Les bøker med enkle historier og snakk med barnet om det som skjedde i historien etterpå. Hjelp barnet med å refortelle historien. Fortelle hva du liker best med boka, og få barnet til å fortelle hva hun eller han liker best.
- Se på familiebilder og be barnet om å forklare hva som skjer på bildene.
- Barn må få en følelse av at det de sier er viktig. Be barnet om å repetere det han eller hun sier hvis du ikke helt forstår det.

- Lek rolleleker med utkledning eller med dukker og bamser. Det er god trening i sosial kommunikasjon.

Språket til fireåringer

Hva skal man forvente av språket til et barn som har passert fire år?

Barn mellom fire og fem år kan følge med på kompliserte beskrivelser og fortelle entusiastisk om hva de har gjort i dag. Mange liker også å gjenfortelle historier, finne på egne fortellinger og selv lytte når de blir fortalt til.

HVA BØR 4-5-ÅRINGEN FORSTÅ OG SI?

- Lytte til historier og svare på spørsmål om det han har hørt.
- Høre og forstå det meste av hva som blir sagt hjemme og på barnehagen.
- Sette sammen detaljerte setninger.
- Snakke om et bestemt tema.
- Kommunisere lett med andre barn og voksne.
- Si de fleste ord og lyder riktig - men ikke nødvendigvis lyder som: l, s, r, v, z, ch, sh, th.
- Kan noen bokstaver og tall.
- Bruke samme grammatikk som resten av familien.

HVA KAN DU SELV GJØR FOR Å HJELPE BARNET?

- Snakk om motsetninger som stor og liten, opp og ned og sammenhengen mellom høyre og venstre.
- Følg barnets beskrivelse når han eller hun forklarer hvordan du skal gjøre noe.
- Gi full oppmerksomhet til barnet når han eller hun snakker, og gi eventuelle språklige veiledninger etterpå.
- Når du snakker til barnet ditt – ta pauser og la hun eller han få kommentere det du sier.

- Bygg videre på barnets vokabular. Forklar definisjonen på nye ord og bruk dem i en sammenheng.
- Pek ut gjenstander som er like eller er helt ulike.
- Be barnet om å peke ut gjenstander som ikke hører til i ulike kategorier, og spør også om hun eller han kan forklare hvorfor.
- Lek rolleleker: Besøk butikken eller legen, bruk aktuelle dialoger og kle dere ut! Også bamsene og dukkene kan snakke og gå i butikken.
- Les historier som har et enkelt plot. Etterpå kan dere dramatisere deler av historien, eller be barnet om å tegne scener fra den. Still spørsmål fra historien: Hvem; hva, når, hvor og hvorfor?
- Lek "jeg ser". "Jeg ser noe på veggen som er rundt og forteller hvor mye tiden er". Bytt rolle med barnet.
- Gi barnet ditt oppgaver som inneholder to steg: Hent genseren din på badet og ta den på.
- Oppfordre barnet ditt til å forklare hvordan hun eller han har utført noe. For eksempel hvordan hun har bygget lego-huset.
- Hvis barnet forteller en historie – skriv den ned mens hun eller han forteller. Snart vil barnet forstå betydningen av historiefortelling og skriftspråk.
- Be barnet om å være med å diskutere daglige aktiviteter. For eksempel kan hun være med på å lage handleliste eller hjelpe til med å planlegge en bursdag. Spør om barnets mening: Hva tror du Petter ønsker seg til bursdagen sin? Hvilken frukt må vi kjøpe når vi er i butikken?

Språkutvikling (<https://www.udir.no/>)

- Barnehagen skal være bevisst på at kommunikasjon og språk påvirker og påvirkes av alle sider ved barnets utvikling. (Rammeplanen)
- **Språkutviklingen beskrevet i grove trekk**
- Selv om det kan være vanskelig å beskrive barns språkutvikling i stadier knyttet til ulike alderstrinn, kan det være nyttig å foreta en grovinndeling som utgangspunkt for å kunne vurdere det enkelte barnets språkkompetanse. Det er viktig å være oppmerksom på at et barn både kan ha kommet kortere eller lengre i språkutviklingen enn det som blir beskrevet for det gitte alderstrinnet, uten at dette nødvendigvis behøver å vekke bekymring.
- **Spedbarns språktilegnelse (fra null til ett år)**
- Språkutviklingen starter lenge før barna sier de første ordene. Helt fra fødselen av kommuniserer det lille barnet og omsorgspersonene. Spedbarnet snur hodet søkende når det hører kjente stemmer, og det kommuniserer med gråt, smil, mimikk og bevegelser. Spedbarn produserer lyder, og etter hvert begynner de å bable. Lydmønstrene i bablingen er preget av språket/språkene i omgivelsene. Barna leker med stemmen og med lyder, og de kan repetere og imitere lyder. Etter hvert er det mulig å høre variasjon og nyansering i tonefallet og tydelige konsonant-vokalforbindelser som «da-da» og «ba-ba». Omsorgspersonene responderer på barnas signaler, både verbalt og ikke-verbalt. Helt fra tidlig spedbarnsalder «snakker» altså barn og omsorgspersoner sammen, og de tar tur i kommunikasjonen. Samspillet er kjennetegnet av at den voksne legger mening i signalene fra barnet og responderer på dem. Et eksempel er en pappa som svarer: – Ja, vil du til pappa, du! når barnet strekker hendene opp og sier – ba-ba. Slik tidlig kommunikasjon er avhengig av at både barnet og den voksne har oppmerksomheten rettet mot hverandre. Begge tolker hverandres signaler og tilpasser seg dem. Slik tidlig felles oppmerksomhet danner grunnlaget for videre språktilegnelse og utvikling av kommunikasjonsferdigheter.

- Gradvis erfarer barnet at lyder får innhold eller mening, og at det er nyttig å bruke dem for å få oppmerksomhet og til å oppnå bestemte formål. I begynnelsen er kommunikasjonen knyttet til det som skjer i situasjonen her og nå. Den første forståelsen av et nytt ord er basert på den første personen, gjenstanden eller erfaringen barnet knytter til ordet. Det er vanlig at barnet bruker det samme ordet om alt som likner denne eller dette. For eksempel kan et barn i en periode kalle alle dyr for vov-vov.
- Mot slutten av det første leveåret begynner de fleste barn å peke for å kommunisere. De kjenner også igjen noen av ordene som blir brukt hyppig i hverdagen. Noen barn vil begynne å si enkelte ord selv. Forståelsen av enkeltord kommer som regel før bruken av dem, og variasjonene i talespråklige ferdigheter er store i denne alderen. Når spedbarna nærmer seg småbarnsalderen, styrer barna og omsorgspersonene etter hvert oppmerksomheten i større grad mot noe utenfor her-og-nå-situasjonen.
- **Småbarns språktilegnelse (fra ett til tre år)**
- Omkring ettårsalderen forstår de fleste barn en del ord og uttrykk de hører i hverdagen, men ordene er foreløpig ikke fullt utviklet som symbol for begreper, slik at de kan representere virkeligheten alene. Det kan være vanskelig å skille mellom språkforståelse og situasjonsforståelse hos så små barn. De første ordene barn forstår og bruker, er knyttet til her-og-nå-situasjoner, og barna er avhengig av å se samtalepartneren og det de to snakker om.
- De første ytringene til barnet består av bare ett ord, og fremdeles vil mye av det barnet sier, bære preg av babling. Selv om mange av ytringene til barnet består av ord som ikke finnes i voksenspråket, forstår den voksne gjerne hva barnet mener. Grunnen er blant annet at barnet benytter ulikt tonefall og forskjellige gester. Barnets kommunikasjon og innholdet i det barnet formidler, er det viktigste. Formen, for eksempel hvordan barnet uttaler ordene og behersker grammatiske prinsipper, er mindre viktig i denne perioden. En voksen som tilpasser seg språket til barnet, tolker barnets signaler, snakker med barnet om noe det er opptatt av eller interessert i, og inviterer barnet til å delta aktivt i kommunikasjonen og uttrykke de første ordene.

- De første ordene barn forstår og bruker når de er ett til to år, er i hovedsak navn på familiemedlemmer, gjenstander og hendelser i hverdagen. Det er vanlig at barn forstår innholdet i langt flere ord enn dem de bruker selv. Når barn har et aktivt ordforråd på mellom 30 – 50 ord, har mange en såkalt ordspurt. Det vil si at ordforrådet øker raskt. Dette skjer fordi barna blir mer bevisst på at et ord er et symbol for et begrep / at ordet har et innhold. I denne perioden begynner de også ofte å sette sammen ytringer med ett ord til ytringer med to ord.
- I toårsalderen har de fleste barn en relativt god språkforståelse. I det ligger det at de forstår innholdet i mange ord og ofte også i enkle setninger. Det er likevel ikke uvanlig at barna fremdeles ikke sier så mange ord selv. Det viktigste i denne fasen er at de forstår at ord er symboler for begreper, det vil si at ordene i seg selv gir mening. Barna vil da ikke lenger være så avhengig av situasjonen eller sammenhengen, og de kan forstå det som blir sagt uten at samtalepartneren bruker tegn, gester eller andre ikke-verbale forklaringsmåter.
- Når barna er to-tre år gamle, er ordforrådet vanligvis i sterk vekst. Mange har relativt god uttale, selv om det fremdeles ikke er vanlig at de behersker dette fullt ut foreløpig. Barna blir gjerne nysgjerrige på hva ting heter, og på innholdet i forskjellige ord og ytringer. Noen spør ustoppelig. – Hva er det? – Hva heter det? – Hvorfor det? De barna som spør mye, får gjerne mange svar og er inne i en god læringssirkel. Det sentrale er å kommunisere og være i samspill med andre. De bruker språket aktivt både for å formidle ønsker og tanker og for å få svar.
- Ytringene til barna blir i denne alderen lengre og mer komplekse, og ordstillingen begynner å likne på «voksenformen». Treåringen oppdager gjerne bindeordet *og*. Barna behersker etter hvert enkelte grammatiske prinsipper og begynner for eksempel å bøye ord. Bøyingen er ofte regelmessig, for eksempel «*brorer*» og «*løpte*». Dette er tydelige tegn på at barna stadig blir mer oppmerksomme på språkets form og mestrer bruk av språket.
- **De eldre barnehagebarnas språktilegnelse (fra tre til seks år)**
- Personalet skal invitere til ulike typer samtaler der barna får anledning til å fortelle, undre seg, reflektere og stille spørsmål. (Rammeplanen)
- Fra treårsalderen kan barn i stadig større grad delta i samtaler om noe utenfor det som finnes eller skjer akkurat her og nå. Det vil si at de etter

hvert behersker et såkalt situasjonsuavhengig språk. Barna har god nok innholdsforståelse av ord og ytringer til å skjønne meningen helt uten holdepunkter i situasjonen for øvrig. De kan da for eksempel delta i samtaler om ting som har skjedd, eller om noe som skal skje. Også i denne perioden øker ordforrådet vanligvis raskt. Barna benytter setninger for å uttrykke egne tanker, følelser og ønsker. Noen begynner å bruke fortidsform og uttrykker nektende setninger.

- Mange blir mer interesserte i språkets form. De liker nye ord og tulleord, og de bruker ordene kreativt. Utviklingen går fra bruk av vide og generelle begreper til mer spesifikke. Først fra rundt fireårsalderen er barna vanligvis i stand til å forstå og bruke synonymer og antonymer, det vil si ord som betyr det samme og det motsatte. Det er også da de begynner å systematisere og klassifisere begreper i overordnede og underordnede kategorier. Etter hvert forstår og bruker barna ord for mer abstrakte fenomener, for eksempel differensierte følelsesuttrykk.
- Ved fireårsalderen kan barna vanligvis uttale de fleste språklydene og lydkombinasjonene i enkle og kjente ord. Voksne som ikke kjenner dem, kan som regel også forstå det de formidler. Selv om mange barn behersker formsiden av språket godt i denne alderen, er det viktig å være oppmerksom på at det fremdeles kan ta lang tid før alle mestrer dette fullt ut. Noen språklyder og ord med mange stavelser og spesielle lydkombinasjoner kan det for noen være vanskelige å uttale, også for noen av de eldste barnehagebarna. Det samme gjelder mestring av grammatiske prinsipper og variasjoner.
- Fra fireårsalderen blir språket utviklet og nyansert i stadig større grad. Barna forstår og bruker som regel et solid ordforråd, og de forstår og bruker mange funksjonsord som pronomener (jeg, meg, min, osv.) og preposisjoner (i, på, over, osv.). Ved fire- til femårsalderen blir vanligvis ordforrådet rikere og ordrekkefølgen i setningene riktigere. Utviklingen av forståelse for og bruk av avanserte ord og lengre og mer komplekse setninger er i stor grad avhengig av miljøet rundt barna og erfaringene de får. Barn i denne alderen kan vanligvis delta i lengre dialoger og fortelle egne fortellinger.
- Først når barna er fem-seks år, begynner de å forstå ord i overført betydning. Da vil mange for eksempel forstå hva som ligger i uttrykk som *en varm klem* og *å ha sommerfugler i magen*. Mange begynner etter hvert å gjøre språket til gjenstand for bevisst refleksjon. De kan legge

merke til ord som likner hverandre, høre hvilke ord som rimer, dele ord inn i stavelser og etter hvert høre hvilken lyd et ord begynner med. Barna blir med andre ord stadig mer opptatt av språkets form. Dette kalles språklig bevissthet, og det er et viktig grunnlag for å lære å lese og skrive.

- **Flerspråklige barns språktilegnelse**
- **Alle må få mulighet til å uttrykke seg og oppleve at de blir forstått**
- Mange av barnehagebarna i Norge vokser opp med ett eller flere andre morsmål/hjemmespråk enn norsk. Barnehagen må støtte barna når de bruker morsmålet sitt og samtidig arbeide aktivt med å fremme barnas norskspråklige kompetanse. Å kunne uttrykke seg og å oppleve at andre lytter til det en selv formidler, er viktig for alle. Noen flerspråklige barn lærer morsmålet først. Deretter lærer de norsk, for eksempel når de begynner i barnehagen. Andre lærer morsmål og norsk samtidig. Flerspråklige barns bakgrunn er, naturlig nok, svært forskjellig. Derfor er det også stor variasjon i hvordan barna mestrer den flerspråklige situasjonen. Mestringen avhenger både av barna og omgivelsene. Det er viktig at barnehagen og foreldrene samarbeider om å støtte barnas flerspråklige språktilegnelse.